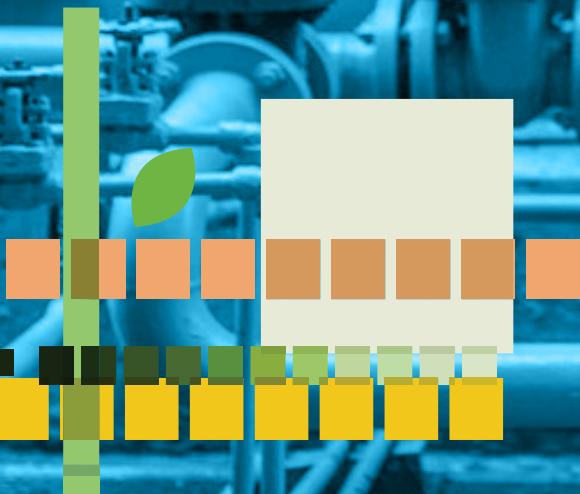

Екологічний компонент ІПВГ: міжнародний досвід та рекомендації для України

Аналітичний документ

Грудень 2020

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Цей аналітичний документ аналізує можливості включення інформації з екологічних питань до звітування ІПВГ в Україні, а також змістовне наповнення такої інформації.

Авторський колектив:

Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля” - Андрусевич Андрій, Андрусевич Наталія, Козак Зоряна;

Агенція розвитку та співробітництва – Хауляк Ольга.

Авторські права на цей документ належать ГО “Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля”. Будь-яке використання, окрім загальноприйнятих наукових норм цитування, інформації, що відображає зміст цього аналітичного документа, без письмової згоди забороняється. Цитувати як: “Екологічний компонент ІПВГ: міжнародний довід та рекомендації для України”. Аналітичний документ – Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля” (2020).

Аналітичний документ підготовлено за підтримки Міжнародного фонду “Відродження” в межах проєкту “Екологічний компонент Ініціативи прозорості видобувних галузей в Україні”, який реалізовував Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля” у співпраці з Агенцією розвитку та співробітництва. Матеріал відображає позицію авторів і не обов’язково збігається з позицією Міжнародного фонду “Відродження”.

Міжнародний фонд “Відродження” – одна з найбільших українських благодійних фондаций, що з 1990-го року допомагає розвивати в Україні відкрите суспільство на основі демократичних цінностей. За час своєї діяльності Фонд підтримав близько 20 тис проєктів на суму понад 200 мільйонів доларів США. Фонд заснований філантропом Джорджем Соросом і є частиною міжнародної мережі Фондацій відкритого суспільства (Open Society Foundations).

Сайт: www.irf.ua

Фейсбук: [www.fb.com/irf.ukraine](https://www.facebook.com/irf.ukraine)

© ГО “Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля”, 2020

Фото: www.flickr.com

Зміст

Резюме	4
Вступ	6
Розділ I. Міжнародно-правове забезпечення розкриття інформації з екологічних питань в рамках Ініціативи прозорості видобувних галузей	8
1.1. Стандарт ІПВГ та питання довкілля в рамках ІПВГ	9
1.2. Міжнародний досвід розкриття інформації з екологічних питань	15
Розділ II. Розкриття інформації з екологічних питань в рамках Ініціативи прозорості видобувних галузей в Україні	22
2.1. Правові основи розкриття інформації з екологічних питань в Україні	23
2.2. Практика розкриття інформації з екологічних питань	31
Висновки і рекомендації	34
Екологічний стандарт у звіті ІПВГ України (проект)	38
Додаток	39

Резюме

Метою аналітичного документа «Екологічний компонент ІПВГ: міжнародний досвід та рекомендації для України» є аналіз можливостей включення інформації з екологічних питань до звітування ІПВГ та посилення екологічної складової процесу.

Ініціатива прозорості видобувних галузей (ІПВГ) – це міжнародний стандарт, що сприяє впровадженню прозорого та підзвітного управління нафтовими, газовими та мінеральними ресурсами держав.

Висновки документа базуються на дослідженні оновленого Стандарту ІПВГ, практики реалізації ІПВГ в Україні та інших державах, які приєдналися до Ініціативи прозорості видобувних галузей, з врахуванням останніх тенденцій важливості розкриття інформації з екологічних питань для прозорості видобувного сектору та охорони довкілля:

- ✓ **Ініціатива прозорості видобувних галузей – глобальний стандарт, в основі якого закладено переконання, що природні ресурси країни належать її громадянам.** Для впровадження прозорого та підзвітного управління природними ресурсами Стандарт ІПВГ вимагає розкриття інформації по всьому ланцюжку створення доданої вартості як видобувною галуззю загалом, так і її компаніями.
- ✓ **Розкриття інформації з екологічних питань у рамках ІПВГ є вимогою сьогодення, що зумовлена зростанням глобальних екологічних та кліматичних загроз, для вирішення яких кожен повинен зробити свій внесок.** Інформація з екологічних питань не є основною для звітів ІПВГ, проте її важливість зростає, беручи до уваги останні міжнародні та європейські тенденції з озеленення усіх сфер суспільного життя та амбітні цілі щодо скорочення викидів парникових газів і зменшення вуглецевого сліду.
- ✓ **ІПВГ є інструментом не лише інформування, але й стимулювання реформ.** Стандарт ІПВГ розвивався з часу свого прийняття: спочатку зосереджувався на розкритті інформації про сплату податків та урядовій інформації про доходи, а в 2019 році доповнений новими вимогами щодо розкриття інформації про контракти, гендерні та екологічні аспекти, роль держави та торгівлю сировинними товарами.
- ✓ **Стандарт ІПВГ оновлений двома категоріями інформації з екологічних питань: інформацією про екологічні витрати та інформацією про вплив на довкілля.** Оскільки стандарт не встановлює конкретизованих вимог до держав-учасниць ІПВГ щодо розкриття інформації з екологічних питань, тому держави самі визначають детальні умови відображення такої інформації.
- ✓ **Україна – одна з держав, яка з часу долучення до ІПВГ добровільно розкривала певну інформацію з екологічних питань.** Водночас її законодавство і практика потребують перегляду з огляду на оновлений Стандарт ІПВГ. Їх оновлення потребуватиме широких консультацій зацікавлених сторін.

Розкриття інформації з екологічних питань є важливим з огляду на актуальність питань охорони довкілля та зміни клімату та впливу видобувної галузі на довкілля, а також забезпечення прозорості та відкритості процесу. Тому визначення принципів, обсягу та змісту інформації з екологічних питань, яка розкриватиметься у рамках ІПВГ України, потребує уваги усіх зацікавлених осіб.

У зв'язку з цим можна виділити такі **рекомендації**, які впливатимуть на принципові підходи розкриття інформації з екологічних питань у контексті ІПВГ:

- ✓ **Враховання думки зацікавлених осіб** при запровадженні нового механізму розкриття інформації з екологічних питань на усіх етапах прийняття рішення, що потребуватиме проведення належного **діалогу між стейкхолдерами**, що може бути реалізованим у рамках БГЗО та інших майданчиків.
- ✓ **Активізація залучення профільного міністерства з екологічних питань та посилення міжвідомчої співпраці**, що потребуватиме перегляду залучення в механізм розкриття інформації Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів.
- ✓ **Поетапне впровадження механізму розкриття інформації з екологічних питань.** На початкових етапах розкривати інформацію, яка вже збирається та не потребуватиме додаткових адміністративних та фінансових витрат. На наступних етапах включити розкриття нової інформації, яка потребуватиме збору та аналізу.
- ✓ **Верифікація інформації з екологічних питань.** Інформація з екологічних питань, яка подається до звітів ІПВГ компаніями, повинна проходити верифікацію на її відповідність інформації, яку збирають органи державної влади.

Стосовно змістовного наповнення інформації з екологічних питань, яку варто розкривати в рамках ІПВГ України, то слід включати інформацію, яка відображає:

- ✓ не лише **кількісні, але й якісні характеристики**. Інформація, що включається до звіту, повинна бути не лише статистичною, а й контекстуальною;
- ✓ **вплив видобувних компаній на довкілля.** Звіт ІПВГ може включати інформацію щодо утворення та утилізації відходів, викидів в атмосферне повітря та використання води;
- ✓ **внесок видобувних компаній у зміну клімату.** Важливо до інформації з екологічних питань включати дані щодо викидів парникових газів, беручи до уваги останні тренди в контексті Європейського зеленого курсу, а саме його амбітну мету з досягнення кліматично нейтральної Європи до 2050 року;
- ✓ **додану вартість інформації.** Корисною була б інформація, яка б відображала взаємозв'язок між видобутком підприємств та їх впливом на довкілля (питомі показники), а не лише інформацію про фактичні викиди чи скиди.

Для ефективного впровадження механізму розкриття інформації з екологічних питань зацікавленим сторонам важливо приділити увагу формам та рівням її розкриття. Доцільно **використовувати усі можливі форми розкриття інформації у рамках ІПВГ та розширити можливості та роль місцевої складової ІПВГ.**

Вступ

Ініціатива прозорості видобувних галузей – це міжнародний стандарт, що сприяє впровадженню прозорого та підзвітного управління нафтовими, газовими та мінеральними ресурсами держав. З часу прийняття Стандарт ІПВГ постійно оновлюється та удосконалюється.

Необхідність включення інформації з екологічних питань у Стандарт ІПВГ є вимогою сьогодення, що зумовлена зростанням глобальних екологічних та кліматичних загроз, для вирішення яких кожен повинен зробити свій внесок. Вона є відповіддю на зростаючу стурбованість громадян, громад та громадськості проблемами захисту довкілля і боротьби з антропогенними змінами клімату.

Враховуючи зростаючий попит, у 2019 році Стандарт ІПВГ доповнено положеннями щодо розкриття інформації з екологічних питань. Стандарт оновлено двома категоріями інформації – інформацією про екологічні витрати та інформацією про вплив на довкілля.

ІПВГ є інструментом не лише інформування, але й стимулювання реформ. Він передбачає мінімальні вимоги, таким чином заохочує країни виходити за встановлені ним межі. Хоча до 2019 року Стандарт ІПВГ не передбачав розкриття інформації з екологічних питань, однак країни розкривали таку інформацію у своїх звітах. Практика щодо розкриття інформації про екологічні платежі є різною у різних країнах.

У 2013 році Україна приєдналась до Ініціативи прозорості видобувних галузей і, починаючи з 2015 року, публікує щорічні звіти. Україна – одна з держав, яка з часу долучення до ІПВГ добровільно розкривала певну інформацію з екологічних питань. Україна у своїх звітах ІПВГ наразі розкриває інформацію щодо екологічного податку, рентної плати за спеціальне використання води та включає описову інформацію з оглядом законодавства, функцій та повноважень органів державної влади, реформування у сфері довкілля. Водночас її законодавство і практика потребують перегляду з огляду на оновлений Стандарт ІПВГ. Для включення нової інформації з екологічних питань, яка б відповідала оновленим вимогам Стандарту ІПВГ, необхідно провести діалог зацікавлених сторін та визначитись з об'ємом та змістовним наповненням такої інформації.

Тому метою аналітичного документа «Екологічний компонент ІПВГ: міжнародний досвід та рекомендації для України» є аналіз можливостей включення інформації з екологічних питань до звітування ІПВГ та посилення екологічної складової процесу.

Проблематика розкриття інформації з екологічних питань в рамках Ініціативи прозорості видобувних галузей досліджена у двох розділах цього аналітичного документа, перший з яких присвячений розкриттю поняття та суті Стандарту ІПВГ, ретроспективі включення такої інформації у стандарт та характеристиці положень стандарту щодо інформації з екологічних питань. У ньому також розглянуто міжнародний досвід розкриття інформації з екологічних питань. У другому розділі аналізується національне законодавство та практика розкриття інформації в Україні.

Аналітичний документ базується на дослідженні оновленого Стандарту ІПВГ, практики реалізації ІПВГ в Україні та інших державах, які приєдналися до Ініціативи прозорості видобувних галузей. В його рамках:

- ✓ опрацьовані спеціальні дослідження щодо практики розкриття інформації з екологічних питань країнами та їх національні звіти;
- ✓ проаналізовані чотири звіти ІПВГ України за 2013-2017 рр. та інформаційні ресурси видобувних компаній, включаючи їхні веб-сторінки;
- ✓ проведено інтерв'ю з особами, якими охоплені основні стейкхолдери – представники громадськості, компаній, Секретаріату ІПВГ в Україні, громад, державних органів.

Такий підхід дозволив окреслити основні висновки та сформулювати рекомендації для зацікавлених сторін щодо впровадження ефективного механізму розкриття інформації з екологічних питань у рамках ІПВГ України.

У дослідженні брали участь експерти Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля» (Андрусевич Андрій, Андрусевич Наталія, Козак Зоряна) й Агенції розвитку та співробітництва (Хауляк Ольга). Ми сподіваємося, що аналітичний документ стане в нагоді усім, кому не байдужі екологічні проблеми в Україні, а також тим, хто долучений до імплементації Ініціативи прозорості видобувних галузей в Україні.

Розділ I.

Міжнародно-правове забезпечення розкриття інформації з екологічних питань в рамках Ініціативи прозорості видобувних галузей

1.1.

Стандарт

ІПВГ

та питання

довкілля

в рамках ІПВГ

Міжнародний стандарт ІПВГ

Ініціатива прозорості видобувних галузей – це міжнародний стандарт, що сприяє впровадженню прозорого та підзвітного управління нафтовими, газовими та мінеральними ресурсами держав.

ІПВГ вимагає розкриття інформації, що стосується усіх етапів діяльності видобувних компаній, починаючи від видобутку, сплати податків державі, до того, яку користь вони приносять населенню. ІПВГ прагне зміцнити державне та корпоративне управління, сприяє розумінню управління природними ресурсами та надає дані для забезпечення реформ, більшої прозорості та підзвітності у секторі видобувних галузей. ІПВГ впроваджується 54 країнами за підтримки коаліції уряду, компаній та громадянського суспільства¹. У 2013 році Україна приєдналась до Ініціативи прозорості видобувних галузей і, починаючи з 2015 року, публікує щорічні звіти, де показує, скільки компаній працює у видобувних галузях, скільки податків вони заплатили державі, які компанії готові, а які не готові демонструвати результати своєї роботи².

Стандарт ІПВГ – це вимоги, яких держава повинна дотримуватися, як тільки вона отримує статус країни, що впроваджує ІПВГ. Документ складається з двох частин: Частина I присвячена впровадженню вимог Стандарту ІПВГ, зобов'язанням, які повинні виконувати країни, Частина II визначає організаційні засади та принципи управління ІПВГ.

¹ ІПВГ заснована як неприбуткова асоціація відповідно до норвезького законодавства. Міжнародний сайт ІПВГ: <https://eiti.org>.

² Детальніше ознайомитися з ІПВГ в Україні можна на національному сайті Ініціативи прозорості видобувних галузей: <http://eiti.org.ua/ipvh-v-ukrajini/#yak-pracyuye-ipvh-v-ukrajini>.

Відповідно до Стандарту ІПВГ (2019) основними вимогами ініціативи є:

1. **Нагляд з боку багатосторонньої групи зацікавлених осіб.** ІПВГ вимагає здійснення ефективного багатостороннього нагляду, зокрема багатосторонньою групою зацікавлених осіб, до якої входять представники уряду, компаній та громадянського суспільства. Для цього Стандартом встановлені вимоги щодо зобов'язань уряду, залучення компаній та громадськості, створення та функціонування БГЗО, її робочого плану, що містить чіткі цілі та графік впровадження ІПВГ.
2. **Правова та інституційна база, включаючи укладення договорів та видачу ліцензій.** ІПВГ вимагає розкриття інформації стосовно правил управління видобувним сектором, що, у свою чергу, сприяє розумінню законодавства та процедур з надання прав у галузі розвідки та видобування, законодавчої, регуляторної та договірної бази, а також обов'язків держави в управлінні цим сектором. Вимоги стосуються правової системи та фіскального режиму, договорів та їх укладення, видачі та реєстру ліцензій, бенефіціарного права та участі держави у видобувному секторі.
3. **Розвідка та видобування.** ІПВГ вимагає розкриття інформації про розвідку та видобування, що дозволяє оцінити потенціал цього сектора. Вимоги стосуються інформації, відомостей і даних про розвідувальні роботи, видобування та експорт.
4. **Збирання доходів.** ІПВГ вимагає повного та вичерпного розкриття інформації про платежі компаній та доходи уряду від видобувних галузей. Стандартом встановлені правила щодо повного, своєчасного та якісного розкриття інформації та надання даних, їх розукрупнення щодо податків і доходів, продажу частки продукції держави, субнаціональних платежів, угод за участі державних підприємств, бартерних угод, доходів від транспортування тощо.

5. **Розподіл доходів.** ІПВГ вимагає розкриття інформації, що стосується розподілу доходів, для розуміння їх обліку в національному (субнаціональному) бюджеті, а також контролю за соціальними витратами компаній. Вимоги стосуються розподілу доходів, субнаціональних переказів та управління доходами і витратами.
6. **Соціально-економічні витрати.** ІПВГ заохочує розкривати інформацію про управління доходами і витратами для розуміння того, чи забезпечує видобувний сектор бажані результати для соціально-економічної сфери та довкілля. Положення Стандарту стосуються соціальних та екологічних витрат компаній, квазіфіскальних витрат державних підприємств, загального огляду внеску видобувного сектора в економіку та впливу видобувних галузей на довкілля.
7. **Результати та вплив.** Вимоги ІПВГ, що стосуються результатів та впливу, спрямовані на забезпечення залучення зацікавлених осіб до діалогу про управління доходами від природних ресурсів, проведення публічних дискусій, доступності та прозорості даних, огляду результатів і впливу від впровадження ІПВГ та напрацюванню відповідних рекомендацій.

Стандарт ІПВГ та включення екологічної складової

*З часу прийняття
Стандарт ІПВГ постійно
оновлюється та
удосконалюється.
Враховуючи вимоги
сьогодення, у 2019 році
його доповнено
положеннями щодо
розкриття інформації з
екологічних питань.*

Стандарт ІПВГ постійно розвивався з часу свого прийняття. На початках ІПВГ зосереджувалася на розкритті інформації про сплату податків та урядовій інформації про доходи. У 2013 році стандарт запровадив нові вимоги щодо звітності про законодавство, контракти, розподіл ліцензій, участь держави, торгівлю товарами від імені держави, соціальні виплати та трансферти.

Стандарт ІПВГ 2016 року відобразив важливі зміни щодо нової вимоги звітування про бенефіціарну власність, заохочення країн використовувати існуючі системи звітності для збору даних ІПВГ та впровадження удосконаленої системи валідації країни для вимірювання ефективності імплементації стандарту. У 2019 році стандарт доповнено новими вимогами щодо розкриття інформації про контракти, гендерні та екологічні аспекти, роль держави та торгівлю сировинними товарами.

Розвиток Стандарту ІПВГ

2002 - Початок роботи ІПВГ

2003 - Принципи ІПВГ

Узгодження Принципів ІПВГ

2009 - Правила ІПВГ

Узгоджено Правила ІПВГ та проведено оцінку перших країн

2013 - Стандарт ІПВГ

Правила ІПВГ замінені Стандартом ІПВГ, який вийшов за межі прозорості лише щодо доходів

2016 - Стандарт ІПВГ (2016)

Внесено зміни щодо прозорості бенефіціарних власників, систематичного розкриття інформації та удосконалення верифікації

2019 - Стандарт ІПВГ (2019)

Внесено зміни щодо розкриття даних щодо контрактів, гендерних та екологічних аспектів, торгівлі сировинними товарами

До 2019 року Стандарт ІПВГ прямо не передбачав розкриття інформації щодо екологічної політики, управління та практики. У той же час країни, які його впроваджували, висвітлювали ці аспекти у національних звітах ІПВГ. Враховуючи цей факт та загальний зростаючий запит на інформацію про вплив на довкілля, зміну клімату³, інституціями ІПВГ вивчалися⁴ зв'язки між ІПВГ та екологічною політикою, аналізувалася додана вартість екологічної звітності у розкритті інформації в рамках ІПВГ.

30 жовтня 2018 року Правління ІПВГ прийняло рішення щодо утворення Комітетом з імплементації Робочої групи для напрацювання конкретних змін до Стандарту ІПВГ (Рішення № 2018-54/ВМ-41). Робоча група розробила 13 пропозицій для розгляду, серед яких зміни стосовно екологічного звітування.

Так, на узгодження були представлені такі пропозиції щодо екологічного звітування⁵:

- ✓ Пропозиція 1: Переглянути вимогу 6.1 Стандарту ІПВГ щодо соціальних видатків, включити до неї екологічні витрати.
- ✓ Пропозиція 2: Включити положення, що заохочує країни-виконавці розкривати контекстуальну інформацію, пов'язану з екологічним моніторингом відповідно до вимоги 6 Стандарту ІПВГ.
- ✓ Пропозиція 3: Включити положення, що заохочує посилання на існуючі відомості про кліматичні ризики та енергетичний перехід.
- ✓ Пропозиція 4: Не вносити жодних змін до вимог Стандарту ІПВГ, збільшити підтримку та керівні вказівки і приклади стосовно екологічної звітності.

Правління ІПВГ на своєму 42-ому засіданні, яке відбулося 27-28 лютого 2019 року у Києві, погодило низку важливих змін до Стандарту ІПВГ (Рішення від 28.02.2019 № 2019-25/ВМ-42). Було досягнуто принципової згоди щодо усіх пропозицій. Водночас, деякі з пропозицій були дещо змінені внаслідок переговорів з Правлінням ІПВГ. Зокрема, пропозиція щодо екологічної звітності передбачила перегляд вимоги 6.1. Стандарту ІПВГ щодо включення екологічних виплат компаніями на користь урядам та нового положення про заохочення розкриття контекстуальної інформації, пов'язаної з екологічним моніторингом. За результатами засідання потрібно було остаточно узгодити формулювання тексту пропозицій. Остаточні зміни до Стандарту ІПВГ Правління затвердило у травні 2019 року (Рішення 2019-36/ВМ-272 від 03.05.2019).

17 червня 2019 року Правління ІПВГ прийняло Стандарт ІПВГ 2019 року (Рішення № 2019-43/ВМ-43), який офіційно представлено на відкритті 8-ої Глобальної конференції ІПВГ у Парижі 18 червня 2019 року.

³ Вплив видобувних галузей на довкілля завжди знаходився у центрі уваги громадських дискусій. Представники громадянського суспільства неодноразово зверталися до Правління та Міжнародного секретаріату ІПВГ щодо включення екологічної складової в Стандарт ІПВГ. Так, у жовтні 2015 року організації громадянського суспільства звернулися із листом, яким закликали врахувати кліматичні ризики та проблеми зміни клімату у стандартах звітності видобувних галузей, необхідності розкриття інформації зі згаданих питань. Напередодні 42-ої зустрічі Правління ІПВГ в Києві відбулася тривала кампанія громадських організацій, зокрема в Латинській Америці, яка закликала приділити більше уваги питанням довкілля в рамках ІПВГ. Понад сотні громадських організацій звернулися з листом щодо включення екологічної прозорості у Стандарт ІПВГ.

⁴ Зокрема, у 2017 році Міжнародний секретаріат ІПВГ провів дослідження щодо розкриття екологічної інформації в національних звітах ІПВГ (Coverage of environmental information in EITI reporting: A review of how some EITI countries are covering environmental information in EITI reporting. – EITI International Secretariat. November 2017).

⁵ Proposed clarifications and changes to the EITI Requirements (IC Paper 37-1, 4 February 2019), Proposed changes related to environment and energy transition (IC Paper 37-1 Annex E, 4 February 2019).

Вимоги Стандарту ІПВГ щодо розкриття інформації з екологічних питань

Нові положення щодо інформації з питань довкілля внесені до вимоги 6 Стандарту ІПВГ (2019). Стандарт оновлено двома категоріями інформації, які різняться між собою як за видами даних і відомостей, так і шляхами їх розкриття: інформацією про суттєві екологічні платежі (підпункти b) і d) п. 6.1.6) та інформацією про вплив на довкілля (п. 6.4.).

Інформація про екологічні витрати на користь держави. Зміни стосувалися п. 6.1. Стандарту ІПВГ, вимоги якого також були поширені на інформацію про екологічні платежі. Зокрема, передбачається, що країни зобов'язані розкривати інформацію, якщо істотні екологічні платежі компаній на користь уряду є обов'язковими згідно із законом, нормативним актом або договором, що регулює інвестиції у видобувному секторі. Якщо ж багатостороння група зацікавлених осіб вважає, що добровільні екологічні витрати та перекази є суттєвими, то вона може розробити процедуру звітування з огляду на досягнення прозорості, співвимірної з розкриттям інших платежів та доходів.

Отже, розкриття інформації про екологічні витрати у рамках Стандарту ІПВГ характеризуються такими особливостями:

- 1) обов'язком держави розкривати інформацію про цей вид платежів;
- 2) вимогами до платежів, які зумовлені:
 - ✓ сферою платежів – витрати, які стосуються/пов'язані з довкіллям,
 - ✓ обсягом платежів – не будь-які платежі, а суттєві,
 - ✓ суб'єктами платежів – суб'єктами є видобувні компанії як платники, та уряд, на користь якого здійснюються платежі;
- 3) видами платежів:
 - ✓ обов'язкові платежі – обов'язковість платежів встановлена законом, нормативно-правовим актом чи договором, що регулює інвестиції у видобувному секторі,
 - ✓ добровільні платежі – БГЗО прийняла рішення про розкриття таких платежів.

⁶ Україномовна версія Стандарту ІПВГ (2019) з низки питань є некоректною порівняно з його англійською версією. Так, в англійській версії п. 6.1. містить чотири підпункти, які відповідно пронумеровані a), b), c) та d), натомість українськомовна версія подає лише нумерацію a), b) та c), яка не відповідає англійській нумерації тексту. Згідно зі застереженнями Стандарт ІПВГ англійською мовою є основним документом. У разі сумнівів чи розбіжностей у тлумаченні переважає англійська версія.

Інформація про вплив на довкілля. Вимогу 6 Стандарту ІПВГ (2019) доповнено новим п. 6.4. щодо впливу видобувних галузей на довкілля. Відповідно до нього, країни, що впроваджують ІПВГ, заохочуються до розкриття інформації про управління та моніторинг впливу видобувних галузей на довкілля. Це може включати:

- a) загальний огляд відповідних положень законодавства та адміністративних правил, а також фактичної практики, що стосуються природоохоронної діяльності та моніторингу, зокрема інформацію про оцінку впливу на довкілля, системи сертифікації,⁷ ліцензії та права, що надаються нафтовим, газовим та гірничодобувним компаніям, а також інформацію про роль та повноваження відповідних державних органів, будь-які реформи, що плануються або вже впроваджуються;
- b) інформацію про регулярні процедури моніторингу стану довкілля, адміністративні процеси та порядок застосування санкцій з боку уряду, а також екологічні пасиви компаній⁸, програми екологічної реабілітації та відновлення довкілля.

Отже, для розкриття інформації про вплив на довкілля у рамках Стандарту ІПВГ (2019) є характерними свої особливості:

- 1) держава заохочується до розкриття інформації про управління та моніторинг впливу видобувних галузей на довкілля. Тому держава самостійно визначає:
 - ✓ чи розкривати таку інформацію,
 - ✓ яку саме інформацію розкривати,
 - ✓ яким чином/способом розкривати таку інформацію;
- 2) Стандарт окреслює види інформації, яка заохочується до розкриття. Це:
 - ✓ інформація щодо управління у сфері довкілля (природоохоронне управління),
 - ✓ інформація щодо моніторингу впливу на довкілля;
- 3) Стандарт не встановлює вичерпного переліку інформації, яка заохочується до розкриття, а наводить окремі приклади інформації в частині:
 - ✓ управління у сфері довкілля: загальний опис законодавства та практики, реформ, ролі та обов'язків державних органів, ліцензій, дозволів та прав видобувних компаній, проведення ОВД тощо,
 - ✓ моніторингу впливу на довкілля: моніторинг стану довкілля, екологічні пасиви видобувних компаній, програми екологічної реабілітації та відновлення довкілля тощо.

Варто відмітити, що інформація щодо управління у сфері довкілля за своєю суттю є більш контекстуальною, описовою порівняно з інформацією щодо моніторингу впливу на довкілля, яка піддається кількісному вимірюванню.

⁷ Англomовна версія Стандарту ІПВГ (2019) серед переліку інформації згадує також «certification schemes», переклад якого відсутній в українomовній версії.

⁸ Англomовна версія Стандарту ІПВГ (2019) використовує термін «environmental liabilities», який в українomовній версії перекладається як «зобов'язання щодо охорони навколишнього середовища». Термін «liabilities» у фінансовій звітності перекладається як «пасиви», тому у даному випадку доцільно використовувати переклад «екологічні пасиви». Такі екологічні пасиви охоплюють витрати компаній на сплату штрафів, збитків тощо.

1.2. Міжнародний досвід розкриття інформації з екологічних питань

Загальна характеристика міжнародного досвіду розкриття інформації з екологічних питань

ІПВГ є інструментом не лише інформування, але й стимулювання реформ. Він передбачає мінімальні вимоги, таким чином заохочує країни виходити за встановлені ним межі. До 2019 року Стандарт ІПВГ не передбачав розкриття інформації з екологічних питань, однак країни розкривали таку інформацію у своїх звітах.

Станом на 2019 рік щонайменше 37 країн, які впроваджують ІПВГ, у своїх національних звітах розкривали інформацію про екологічні податки та інші витрати компаній, що пов'язані з впливом на довкілля.⁹ Серед них щонайменше 28 країн¹⁰ у контекстуальній частині звітів розкривали інформацію стосовно екологічного законодавства, управління та реформ у сфері охорони довкілля.

⁹ EITI Progress Report 2019 // EITI International Secretariat, 2019. – P. 40.

¹⁰ Буркіна-Фасо, Демократична Республіка Конго, Замбія, Індонезія, Казахстан, Камерун, Киргизька Республіка, Колумбія, Кот-д'Івуар, Ліберія, Мавританія, Мадагаскар, Малаві, Малі, Мозамбік, Монголія, Нігерія, Німеччина, Норвегія, Республіка Конго, Сейшели, Сенегал, Сполучені Штати Америки, Сьєрра-Леоне, Того, Україна, Філіппіни та Чад // Coverage of environmental information in EITI reporting: A review of how some EITI countries are covering environmental information in EITI reporting. – EITI International Secretariat. November 2017.

Питання важливості розкриття екологічної інформації розглядалося та досліджувалося багатосторонніми групами зацікавлених сторін, зокрема у країнах Латинської Америки. Рекомендацію щодо включення видобувними підприємствами у звітність ІПВГ інформації про викиди парникових газів запропонувала БГЗО Тринідад і Тобаго. В Гондурасі існує ініціатива зі створення спільної платформи різноманітних ініціатив щодо прозорості та підзвітності, яка дозволяє інтегрувати різні типи інформації, серед яких є й екологічна інформація.¹¹ Мексика здійснила дослідження «Екологічні та соціальні аспекти, які слід розкрити в контексті ІПВГ у Мексиці»,¹² відповідно до якого виділено перелік інформації, що може надаватися Мексикою у звіті ІПВГ, а саме: екологічне законодавство та контролюючі органи; плата за видачу екологічних дозволів; плата за використання природних ресурсів; плата за невиконання екологічного законодавства та норм та / або за шкоду навколишньому середовищу; екологічні податки; платежі за екологічні дозволи на субнаціональному рівні.

БГЗО Колумбії визнала за необхідне дослідити екологічні платежі у видобувному секторі та розробити методику розкриття цієї інформації у наступному звіті ІПВГ. Наприкінці 2014 року Національна комісія ІПВГ Колумбії погодилася створити робочу групу з питань довкілля. Ця група була уповноважена дослідити можливі методології щодо включення екологічної інформації до майбутніх національних звітів ІПВГ. Хоча екологічні платежі не були включені до Першого звіту ІПВГ Колумбії (2013 р.), протягом 2015 року Робоча група провела спеціальні дослідження, які дозволили: а) визначити доступність інформації; б) оцінити її стан; в) оцінити суттєвість виплат та г) визначити вплив (витрати та вигоди) від наявності цих статей у наступних звітах.¹³

Спеціальне дослідження щодо практики розкриття екологічної інформації у національних звітах ІПВГ проводив і Міжнародний секретаріат Ініціативи прозорості видобувних галузей.¹⁴

¹¹ Towards socio-environmental transparency. Analysis of EITI processes in Latin America and the Caribbean: lessons and proposals. // Latin American Civil Society Network of Extractive Industries (LACSNEI), 2016.

¹² Aspectos Ambientales y Sociales para Divulgar en el Contexto EITI Mexico (2020); Anexo 1 a los Informes EITI México 2017 y 2018 ().

¹³ Сторінка ІПВГ Колумбії: <https://eiti.org/colombia>.

¹⁴ Coverage of environmental information in EITI reporting: A review of how some EITI countries are covering environmental information in EITI reporting. – EITI International Secretariat, November 2017.

Аналізуючи національні звіти ІПВГ, можна виділити такі основні типи інформації, що розкривалася державами з екологічних питань: інформація про еколо-

гічні платежі та контекстуальна інформація про управління в сфері охорони довкілля (Таблиця 1).

Таблиця 1.

Основні типи інформації з питань довкілля, яка подається державами у національних звітах ІПВГ

Екологічні платежі	Управління в сфері охорони довкілля
<p>податки</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ екологічний податок <p>платежі за забруднення довкілля, його об'єктів</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ плата за викиди CO₂ та NO_x ✓ плата за викиди в атмосферне повітря ✓ плата за викиди у довкілля ✓ плата за забруднення довкілля шахтами <p>платежі за користування об'єктами довкілля</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ плата за користування водними ресурсами ✓ плата за користування земельними ресурсами ✓ плата за користування лісовими ресурсами <p>платежі за відновлення довкілля та його об'єктів</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ плата за рекультивуацію земель ✓ плата за відновлення після видобування <p>платежі в екологічні фонди</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ внески/сплата коштів на рахунок агенцій з охорони довкілля або екологічних фондів <p>платежі за видачу екологічних дозволів</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ оплата за екологічні ліцензії/дозволи <p>платежі за негативний вплив на довкілля</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ платежі/штрафи за порушення екологічного законодавства ✓ платежі за відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю 	<p>законодавчі та адміністративні процедури</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ законодавча база з екологічних питань ✓ адміністративні вимоги в сфері охорони довкілля видобувної галузі <p>інформація про державні органи</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ державні агенції/установи/організації, відповідальні за управління в сфері охорони довкілля ✓ компетенція, повноваження та обов'язки державних органів <p>інструменти контролю за впливом компаній на довкілля</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ екологічне ліцензування, сертифікація ✓ оцінка впливу на довкілля

Досвід розкриття інформації про екологічні платежі

Практика щодо розкриття інформації про екологічні платежі є різною для різних країн. Інформація подається з врахуванням особливостей кожної держави та інтересів сторін БГЗО.

Так, у Звіті ІПВГ Норвегії за 2015 рік¹⁵ розкривається інформація щодо платежів, здійснених компаніями за викиди CO₂ та NO_x. Дану інформацію компанії надавали добровільно під час звітності, або ж вона одержувалася з відкритих баз даних. Інформація щодо платежів, здійснених компаніями за викиди CO₂, розкривається також у звітах Албанії¹⁶.

Державне агентство з питань лісового та екологічного захисту Киргизії (SAEP) відповідає за звітування про виплати за забруднення довкілля та заподіяну йому шкоду. У звіті ІПВГ за 2015-2017 рр. індикативним методом повідомляється про:

- ✓ інші платежі за використання земельних та лісових ресурсів,
- ✓ відшкодування збитків, пов'язаних із сільським та лісовим господарством,
- ✓ плата за забруднення довкілля,
- ✓ компенсація шкоди, заподіяної довкіллю,
- ✓ плата в рекультиваційний фонд¹⁷.

Казахстан у звітах ІПВГ¹⁸ розкриває інформацію щодо екологічних платежів, здійснених компаніями, таких, як: плата за користування природоохоронними територіями місцевого значення, поверхневими водами, лісовими ресурсами та плата за викиди у довкілля. Подається інформація про кошти за позовами про відшкодування шкоди довкіллю, отриманих від організацій нафтового сектору та від інших природокористувачів.¹⁹ Інформацію про застосовані санкції та кошти виділені на рекультивацію подає Перу. У Звіті ІПВГ за 2015-2016 роки розкривається інформація про зобов'язання компаній щодо компенсації нанесеної шкоди, включаючи рекультивацію, та санкції, застосовані до компаній, у зв'язку з порушенням

¹⁵ Extractive Industries Transparency Initiative. Cash flows from the petroleum industry in Norway 2015. // Norway, 2016.

¹⁶ ІПВГ звітність Албанії: <http://www.albeiti.org/site/en/reports/>.

¹⁷ ИПДО. Отчет Киргизской республики за 2015-2017 гг.

¹⁸ ІПВГ звітність Казахстану: <http://eiti.geology.gov.kz/ru/national-reports>.

¹⁹ 13-й Национальный отчет «О реализации Инициативы прозрачности деятельности добывающих отраслей в Республике Казахстан за 2017 год». // Казахстан, 2017.

екологічного законодавства та суми сплачених державі штрафів.²⁰

Філіппіни у Звіті ІПВГ, представленому в 2015 році, охоплюють деякі обов'язкові екологічні витрати, серед яких внески в екологічний цільовий фонд та фонд, що здійснює моніторинг стану довкілля, а також витрати на ліквідацію наслідків діяльності шахт (рекультивацию). Окрім того, соціальні та екологічні витрати розподіляються за компаніями та включають щорічні витрати відповідно до їх річного плану екологічного управління.²¹

Велику увагу до екологічних платежів у своїх звітах приділяє Вірменія²². У контекстуальній частині надано роз'яснення щодо існуючих типів і методів здійснення нарахування екологічних платежів.²³ Зокрема розкривається деталізована інформація щодо екологічного податку, який сплачується в державний бюджет з метою формування грошових засобів, необхідних для впровадження екологічних заходів,²⁴ об'єктом оподаткування якого є:

- ✓ викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря,
- ✓ скиди шкідливих речовин та/або сполук у водні ресурси,
- ✓ відходи надрокористування, виробництва та споживання,
- ✓ товари, що завдають шкоди довкіллю.²⁵

Монголія у Звіті ІПВГ за 2014 рік показує платежі за екологічну санацію, рекультивацию на національ-

ному та субнаціональному рівнях, сплату зборів за користування землею, водою та за забруднення повітря²⁶. М'янма у національному Звіті ІПВГ серед платежів видобувних компаній розкриває суми, сплачені Міністерству екології та лісових ресурсів, при отриманні ліцензії на ведення видобувної діяльності²⁷.

²⁰ Sexto Informe Nacional de Transparencia de las Industrias Extractivas (Sexto Estudio de Conciliación Nacional – EITI Perú). Periodos 2015 y 2016 // EITI Perú, 9 de febrero de 2018.

²¹ Elevating transparency. The 2nd PH-EITI Report (FY2013) // Philippine-EITI, 2015; Volume II of the PH-EITI Country Report 2015 // Philippine-EITI, 2015.

²² Національний сайт ІПВГ Вірменії: <https://eiti.org/armenia>.

²³ Second EITI Report of Armenia, 2018 (English).

²⁴ Calculation of the environmental tax // EITI-Armenia.

²⁵ З 01.01.2018 у зв'язку зі вступом у дію Податкового кодексу Республіки Вірменія природоохоронні платежі та платежі за природокористування, які і процедура їх сплати, замінені екологічним податком. Окрім п. б ст. 3 Закону «Про ставки природоохоронних платежів» від 20.12.2006, який був чинним по 31 грудня 2020 р. (п.7 ч.1 ст.445 Податкового кодексу Республіки Вірменія від 04.10.2016).

²⁶ Mongolia Ninth EITI reconciliation report 2014 // Mongolia Ninth EITI, 2015.

²⁷ Extractive industries transparency initiative. 5th MEITI Report // EITI Myanmar, 2019.

Досвід розкриття інформації з питань впливу на довкілля

Звіти деяких країн у контекстуальних частинах висвітлюють інформацію про екологічне законодавство та компетенцію державних органів, відповідальних за охорону довкілля, відомості щодо діяльності держави в напрямку зменшення негативного промислового навантаження на довкілля та оптимізацію використання природних ресурсів.

Киргизстан публікує інформацію про екологічне законодавство та контролюючі органи в сфері надрокористування.²⁸ Детально висвітлює екологічне законодавство у видобувній галузі і Казахстан.²⁹ Увагу приділяє у своїх звітах Вірменія³⁰, в описовій частині національного Звіту ІПВГ виділено окремий розділ, присвячений інформації про законодавство, яке регулює діяльність видобувних компаній, у тому числі екологічне законодавство.

Перу, у свою чергу, у Звіті ІПВГ за 2015-2016 рр. подає загальну інформацію та короткі роз'яснення законів, наказів та інших нормативно-правових актів у сфері охорони довкілля, спеціальне законодавство у сфері видобутку корисних копалин шахтним методом, для нафто-газодобувного сектору. У звіті наводиться перелік державних агенцій в сфері охорони природи, їх роль, повноваження та обов'язки, а також дає посилання на інформацію про діяльність підприємств видобувної галузі.

Низка країн розкриває інформацію щодо зменшення негативного промислового навантаження на довкілля та оптимізацію використання природних ресурсів. До прикладу, Нідерланди висвітлюють інформацію щодо витрат держави на розвиток альтернативних джерел енергії та шляхи зменшення негативного впливу від використання природного газу та викидів CO₂.³¹

Німеччина у своєму звіті розкриває інформацію щодо використання водних ресурсів видобувними підприємствами, використання відновлювальних джерел енергії, а також переробку відходів та вторинне використання ресурсів підприємствами країни.³² Міжнародний секретаріат ІПВГ оприлюднив черговий Звіт про прогрес, в якому відображено позитивний досвід впровадження оновленого Стандарту ІПВГ у 2020 році. В частині провадження положень про інформацію з екологічних питань наводиться приклад розкриття інформації з екологічних питань Німеччиною (див. Таблицю 2).

²⁸ ИПДО. Отчет Киргизской республики за 2015-2017 гг.

²⁹ Звітність ІПВГ Казахстану: <http://eiti.geology.gov.kz/ru/national-reports>.

³⁰ Національний сайт ІПВГ Вірменії: <https://eiti.org/armenia>.

³¹ The Netherlands Extractive Industries Transparency Initiative (NL-EITI). Report 2017. // Netherlands, 2019.

³² D-EITI. Extractive Industries Transparency Initiative. Report for 2017. // Germany, 2019.

Таблиця 2.

Моніторинг впливу гірничодобувної галузі Німеччини на довкілля

Німеччина вважає, що розкриття інформації про охорону довкілля та його відновлення, включаючи правові основи, податки та обов'язкові платежі, сприяє підвищенню обізнаності громад, стимулює дискусії та просуває відповідальне управління природними ресурсами.

Вплив гірничодобувного сектора на довкілля є серйозною проблемою в деяких частинах Німеччини, де компенсаційні заходи регулюються законодавством. Забір води є ключовою характерною особливістю багатьох проектів гірничого видобутку. Споживання води вугільною галуззю Німеччини склало 5% від сукупного споживання води промисловістю і домашніми господарствами в 2013 році, при цьому в окремих федеральних землях воно досягнуло 30%. Більшість федеральних земель стягують збори, пов'язані зі споживанням ґрунтових і поверхневих вод, які можуть виступати в якості стимулів для програми раціонального управління водними ресурсами.

У відповідь на інтерес громадськості Німеччина стала лідером в співтоваристві ІПВГ у розкритті інформації з екологічних питань у видобувних галузях. З ініціативи багатосторонньої групи зацікавлених сторін Німеччини на веб-сайті уряду було опубліковано огляд ставок зборів в секторі природних ресурсів Німеччини. Такий повний огляд був оприлюднений вперше, надавши зацікавленим сторонам більш повну інформацію про управління водними ресурсами.

Джерело: *Progress Report. EITI, 2020*

Якщо розглядати національні звіти ІПВГ з точки зору розкриття інформації щодо комплексного підходу держави до сталого використання природних ресурсів, то варто зауважити, що низка країн включає до переліку підзвітних галузей не лише надрокористувачів, а й компанії таких секторів економіки та природокористування, як: альтернативні джерела енергії (Німеччина), в тому числі гідроенергетика (Албанія), лісове господарство (М'янма, Гаяна, Ліберія, Малаві), риболовство (Гаяна), використання водних ресурсів (Монголія, Малі, Того) тощо.

Узагальнюючи практику країн щодо розкриття інформації з екологічних питань, можна виокремити такі тенденції:

- ✓ більшість країн чітко заявляють про необхідність широкого висвітлення питань щодо впливу видобувного сектору на довкілля у майбутніх звітах;

- ✓ не існує єдиної методології щодо кількісної оцінки грошових потоків, спрямованих на охорону довкілля, деякі країни узгоджують розкриття повного переліку платежів, інші розкривають лише певні обрані показники;
- ✓ обрані країнами показники відображають питання, які мають найбільше значення для кожної зі сторін, представлених в БГЗО країни;
- ✓ основні типи інформації, що розкриваються міжнародною спільнотою, мають своє відображення в українському законодавстві, яке регулює діяльність видобувного сектору.

Розділ II.

Розкриття інформації з екологічних питань в рамках ІПВГ в Україні

2.1. Правові основи розкриття інформації з екологічних питань в Україні

Законодавче забезпечення розкриття інформації з екологічних питань

З часу приєднання до міжнародного Стандарту ІПВГ Україна напрацювала низку нормативно-правових актів, спрямованих на його впровадження.³³ У 2018 році прийнято спеціальний закон, який комплексно врегулює впровадження вимог стандарту в Україні.

18 вересня 2018 року ВРУ схвалила Закон України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» (№ 2545-VIII), яким закладено правові засади регулювання та організації збирання, розкриття та поширення інформації з метою забезпечення прозорості та запобігання корупції у видобувних галузях України.

Закон України «Про ІПВГ» встановлює мету, суб'єктів, способи та інші складові виконання зобов'язання щодо розкриття інформації. Інформація розкривається у звіті про платежі на користь державі, консолідованому звіті про платежі на користь державі, інформації про істотні умови угод про користування надрами, звіті про отримані платежі, звіті ІПВГ.

³³ Зокрема, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях» (16.06.2015 № 521-VIII) внесено зміни до Кодексу України про надра та Закону України «Про нафту і газ» щодо публікації, поширення, надання та оприлюднення інформації про загальнодержавні та місцеві податки і збори, інші платежі, додержання стандартів і вимог, необхідних для забезпечення прозорості у видобувних галузях. На його виконання КМУ затвердив Порядок забезпечення прозорості у видобувних галузях (Постанова від 02.12.2015 № 1039).

Стандарт ІПВГ та законодавство України

2009 - **Постанова КМУ** Про приєднання України до Ініціативи щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях (№ 1098 від 30.09.2009)

2012 - **Наказ Міненерго** Про створення багатосторонньої групи заінтересованих осіб (БГЗО) з питань імплементації в Україні ІПВГ (№ 785 від 10.10.2012)

2015 - **Закон України** Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях (№ 521-VIII від 16.06.2015)

2015 - **Постанова КМУ** Про затвердження Порядку забезпечення прозорості у видобувних галузях (№ 1039 від 02.12.2015)

2018 - **Закон України** Про забезпечення прозорості у видобувних галузях (№ 2545-VIII від 18.09.2018)

2020 - **Постанова КМУ** Деякі питання забезпечення прозорості у видобувних галузях (№ 858 від 23.09.2020)

Закон не містить окремої статті, присвяченої інформації, що підлягає розкриттю. Водночас така згадується у його положеннях, що встановлюють вимоги до документів, за допомогою яких розкривається інформація, зокрема:

- ✓ звіту про платежі на користь держави (ст. 6), звіту про отримані платежі (ст. 7) тощо. Інформація розкривається в обсязі та за формами, затвердженими КМУ. 23 вересня 2020 р. уряд затвердив форми звіту про платежі на користь держави, консолідованого звіту на користь держави та звіту про отримані платежі (Постанова № 858);
- ✓ інформації про істотні умови угод про користування надрами (ст. 11);
- ✓ Звіту ІПВГ (ст. 10), який готується відповідно до технічного завдання, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері енергетики та вугільної промисловості, та погодженого багатосторонньою групою з імплементації ІПВГ.

Згідно з ч. 1 ст. 6 Закону України «Про ІПВГ» звіт про платежі на користь держави містить інформацію про загальну суму екологічного податку щодо кожної окремої проектної діяльності та загальну суму екологічного податку за кожним видом платежів щодо кожної окремої проектної діяльності. Аналогічне положення відображено і у затверджених урядом формах звітності. Окрім того, згідно зі ч. 3 ст. 11 закону інформація про істотні умови угод про користування надрами містить й інформацію про зобов'язання щодо природоохоронних заходів.

Оновлений у червні 2019 року Стандарт ІПВГ змінив обсяг інформації, що має розкриватися, зокрема і з питань витрат видобувних компаній у частині, що стосуються доквілля, та впливу видобувних галузей на доквілля. Тому Закон України «Про ІПВГ» потребує перегляду щодо його відповідності оновленому Стандарту ІПВГ. З цієї метою 3 липня 2020 року у ВРУ зареєстровано Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях (№ 3790) та включено до порядку денного четвертої сесії ВРУ IX-го скликання (Постанова ВРУ від 15.09.2020 № 881-IX). Зміни у т. ч. стосуються включення у «Звіт про платежі на користь держави»:

- ✓ не лише інформації про загальну суму екологічного податку, але й з визначенням окремо суми платежів за викиди двоокису вуглецю,
- ✓ іншої інформації щодо діяльності суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, розкриття якої вимагається Стандартом ІПВГ.

Зазначений законопроект приводить у відповідність чинний Закон України «Про ІПВГ» до Стандарту ІПВГ (2019) у частині обов'язкових платежів видобувних компаній на користь держави з питань, що стосуються доквілля, – розкриття інформації щодо екологічного податку (із зазначенням окремо позиції щодо платежів за викиди двоокису вуглецю). Обов'язкові платежі щодо рентної плати за спеціальне використання води прямо не передбачені ні законом, ні законопроектом.

Законопроект (№ 3790 від 03.07.2020) не вирішує питання щодо:

- ✓ включення інформації про вплив видобувних галузей на доквілля для її розкриття у рамках ІПВГ. Стандарт ІПВГ (2019) не вимагає розкриття такої інформації, держави, котрі впроваджують стандарт, заохочуються розкривати цю інформацію. Законопроект ж пропонує включити інформацію, розкриття якої вимагається Стандартом ІПВГ;
- ✓ виду/змісту інформації про вплив видобувної галузі на доквілля³⁴, яка розкриватиметься у рамках Стандарту ІПВГ. Стандарт не встановлює обов'язкового чи виключного переліку такої інформації, вирішення цього питання він залишив за державою, котра його впроваджує;
- ✓ обсяг зобов'язань суб'єкта, котрий розкриває інформацію про вплив видобувної галузі на доквілля. Серед інформації про вплив на доквілля Стандарт ІПВГ (2019) виокремлює інформацію про загальний огляд законодавства, що стосується природоохоронної діяльності, у т. ч. це може бути інформація про будь-які реформи. Розкриття такого виду інформації загалом по державі не доцільно покладати на видобувні компанії.

Впровадження оновленого Стандарту ІПВГ (2019) в частині інформації, що стосується доквілля, потребує вирішення питання про рівень правового регулювання розкриття інформації, що стосується доквілля: які елементи механізму розкриття мають бути закріплені на рівні закону, які на рівні підзаконних нормативно-правових актів, а які на рівні рішень, ухвалених багатосторонньою групою з імплементації ІПВГ в Україні.

³⁴ Стандарт ІПВГ послуговується двома термінами/поняттями щодо інформації, яка стосується доквілля і розкривається у рамках Стандарту, – «інформація про витрати, пов'язані з доквіллям» та «інформація про вплив на доквілля». Чинний Закон України «Про ІПВГ» не оперує такими термінами. Законодавство України врегулює питання доступу до «інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічної інформації)», зокрема у ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (від 25.06.1991 № 1264-XI) наведено поняття та види такої інформації. Використання цієї статті за «аналогією закону» для цілей Стандарту ІПВГ є проблематичним, оскільки це різні терміни і не співпадають за змістом (термін/поняття «екологічна інформація» є ширшим), як і різними та самостійними є механізми доступу до екологічної інформації та розкриття інформації в рамках Стандарту ІПВГ.

Інформація про витрати видобувних компаній, пов'язаних з довкіллям

Законодавство України не містить окремого переліку обов'язкових екологічних платежів, які здійснюються на користь держави. Включення того чи іншого платежу до національних звітів передбачено

Законом України «Про ІПВГ» та визначається рішеннями БГЗО. Основним екологічним платежем видобувних компаній на користь держави є екологічний податок.

Вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки тощо визначає Податковий кодекс України (02.12.2010 № 2755-VI). До загальнодержавних податків та зборів, що стосуються витрат на довкілля, належить екологічний податок, який є обов'язковим платежем на усій території України. Об'єкт та база оподаткування екологічного податку обумовлена забрудненням довкілля, яке чинять видобувні компанії:

- ✓ обсягами та видами забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами;
- ✓ обсягами та видами забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти;
- ✓ обсягами та видами (класами) розміщених відходів, крім обсягів та видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання.

Ставки екологічного податку визначені Податковим кодексом України і не відрізняються для видобувних компаній. Виключення становить ставка податку за розміщення малонебезпечних нетоксичних відходів гірничої промисловості у розмірі 0,49 грн. за 1 тону, у той же самий час для інших платників – 5 грн.

Розподіл екологічного податку між бюджетами різних рівнів визначено Бюджетним кодексом України (08.07.2010 № 2456-VI). 45% екологічного податку зараховується до загального фонду Державного бюджету України (крім екологічного податку, що справляється за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення, який зараховується до загального фонду державного бюджету у повному обсязі) і 55% екологічного податку до спеціального фонду місцевих бюджетів (у тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25%, обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки

Крим – 30%, бюджетів міст Києва та Севастополя – 55%). Зарахування екологічного податку до загального фонду Держбюджету України критикується, оскільки нівелюється його цільове використання – спрямування коштів на відновлення довкілля та його складових, чи на інші природоохоронні цілі.

Ставка екологічного податку за викиди двоокису вуглецю зросла і становить 10,00 грн. за 1 тону, хоча первинно пропонувалася ставка в 30 грн. (законопроект № 9260 від 05.11.2018). Водночас такий податок не сплачується, якщо викиди двоокису вуглецю здійснюються в обсязі не більше 500 тонн за рік. Також зменшується база оподаткування на обсяг таких викидів у розмірі 500 тонн за рік. Наразі видобувні компанії звітуються у рамках ІПВГ про сплату екологічного податку, але не в частині його сплати за викиди двоокису вуглецю. У парламенті зареєстровано законопроект (№ 3790), яким запроваджується звітування про такі викиди.

Стратегічні документи держави звертають увагу на необхідність вдосконалення системи екологічного податку за забруднення довкілля та платежів за використання природних ресурсів. Згідно з Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року (затвердженими Законом України від 28.02.2019 № 2697-VIII) серед завдань цілі 3 є стимулювання впровадження суб'єктами господарювання більш екологічно чистого, ресурсоефективного виробництва та екологічних інновацій, зокрема екологічної модернізації промислових підприємств шляхом зниження ставки екологічного податку або у формі фіксованої річної суми компенсації (відшкодування податку). Періодично у Парламенті України реєструються законопроекти про внесення змін щодо екологічного податку та рентної плати, в основному такі зміни стосуються розміру ставки обов'язкових платежів.³⁵ Проблемам екологічного податку ВРУ присвячувалися круглі столи, наприклад, 16 жовтня 2020 року

³⁵ Наприклад, 15 вересня 2020 року у ВРУ зареєстровано Законопроект № 4101 про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень, яким пропонується змінити ставки екологічного податку, серед іншого:

– збільшення на 11,6 % ставки екологічного податку (крім ставок екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти та за викиди двоокису вуглецю);

– збільшення до 30,00 грн/тону ставки екологічного податку за викиди двоокису вуглецю;

– збільшення у 10 разів ставки екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у води у разі перевищення лімітів скидання, передбачених у дозволі, чи скидання за відсутності дозволів тощо.

9 листопада 2020 року зареєстровано законопроект № 4346, яким пропонується збільшити ставку екологічного податку, встановивши плату у розмірі 30 грн. за тону викидів двоокису вуглецю.

проведено круглий стіл «Удосконалення екологічного оподаткування».³⁶

Екологічний податок в Україні не виконує фіскальної функції акумулювання фінансових ресурсів для природоохоронних заходів та не стимулює зменшення забруднення. Правове регулювання екологічного податку в Україні потребує реформування, серед іншого, щодо:

- ✓ структури екологічного податку – екологічний податок в Україні в основному обмежується платою за забруднення довкілля, у той час, як стандарти ЄС, до яких прагне наблизитися національна статистика, розглядає таку плату лише як одну зі складових податку³⁷;
- ✓ розміру екологічного податку – підвищення ставок податку, врахування регіональної складової, застосування підвищених ставок за понадлімітне забруднення, пільгове оподаткування за мінімізацію забруднення, впровадження екологічно чистих, ресурсозберігаючих технологій, найкращих доступних технологій та методів управління, екологічних інвестицій тощо;
- ✓ цільового використання/розподілу екологічного податку – зарахування усього екологічного податку до спеціального фонду і подальше їх спрямування лише на природоохоронні цілі.

Податковий кодекс України серед обов'язкових податків та зборів встановлює рентну плату за спеціальне використання води та лісових ресурсів. Проте таке використання у зв'язку з незначним розміром сплаченої ренти не знайшло свого відображення у національних звітах ІПВГ України.

Інформація про вплив видобувних компаній на довкілля

Оновлений Стандарт ІПВГ заохочує держави, що його імплементують, розкривати інформацію про вплив видобувних галузей на довкілля. Така інформація охоплює два компоненти: екологічне управління (менеджмент) та моніторинг впливу на довкілля. Стандарт має рекомендаційний характер, тому держава,

³⁶ Комітет з питань фінансів, податкової та митної політики провів круглий стіл з питань удосконалення екологічного оподаткування // Інформаційне управління Апарату ВРУ. Новини комітетів, 16.10.2020.

³⁷ Згідно з Регламентом (ЄС) № 691/2011 екологічний податок складається з податку на енергію, транспортних податків, податків на забруднення та податків на ресурси.

враховуючи інтереси зацікавлених сторін, визначає, чи в рамках ІПВГ розкриватиметься інформація, яка інформація розкриватиметься та механізм розкриття.

В Україні прийнято законодавство, яке визначає суть та засади як екологічного управління, так і моніторингу впливу діяльності господарюючих та інших суб'єктів на довкілля. Але практика його реалізації, як і впровадження політичних завдань (зокрема щодо євроінтеграції України та наближення національного законодавства до стандартів ЄС, актуалізувало питання його реформування та впровадження комплексної реформи з питань довкілля, державного екологічного управління та природоохоронної діяльності, промислового забруднення, запобігання забруднення довкілля та охорони довкілля і його компонентів. Напрями реформування визначені у низці програмних документів України (див. п. 1 Додатку). Протягом останніх років відбувається реформування державних органів, які як формують і реалізують державну політику у сфері довкілля, так і реалізують державну політику зі здійснення державного нагляду (контролю) (див. п. 2 Додатку).

Із прийняттям Закону «Про оцінку впливу на довкілля» та підзаконних нормативно-правових актів (див. п. 3 Додатку) в Україні запроваджено механізм запобігання та попередження негативного впливу планованої діяльності на довкілля. Планована діяльність видобувних компаній підлягає оцінці впливу на довкілля, зокрема: видобування нафти та природного газу на

континентальному шельфі; трубопроводи для транспортування газу, нафти діаметром понад 800 міліметрів і довжиною понад 40 кілометрів; кар'єри та видобування корисних копалин відкритим способом, їх перероблення чи збагачення на місці на площі понад 25 гектарів або видобування торфу на площі понад 150 гектарів. Екологічні умови провадження планованої діяльності, які зазначаються у висновку з ОВД та рішення про провадження планованої діяльності, є обов'язковими, у т. ч. і для видобувних компаній. З метою вільного доступу усіх зацікавлених осіб до інформації та документів щодо ОВД в Україні створено і функціонує Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля.

Засади дозвільної діяльності визначені в законах України і є загальними для усіх сфер, у т. ч. для екологічної сфери. Вичерпний перелік дозвільних документів встановлений Законом України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19.05.2011 № 3392-VI. Встановлення інших видів документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності може здійснюватися шляхом внесення відповідних змін до цього Закону. За відсутності цих документів використання природних ресурсів є незаконним. В екологічній сфері до дозвільних документів належать, зокрема, дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, дозвіл на спеціальне водокористування, дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами. Порядок їх видачі врегульовано підзаконними нормативно-правовими актами (див. п. 4 Додатку). Облік виданих дозволів залежно від компетенції здійснюють відповідні ЦОВВ (зокрема Міндовкілля, Держводагенство), їх територіальні органи чи місцеві державні адміністрації.

Законодавство України покладає на державні органи, органи місцевого самоврядування та підприємства, установи, організації обов'язок активного надання екологічної інформації. Згідно зі статтею 25¹ Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органи на місцях, органи

місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, діяльність яких може негативно вплинути або впливає на стан навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей, зобов'язані забезпечувати вільний доступ населення до інформації про стан довкілля. Серед основних джерел інформації є дані моніторингу довкілля. Загальні питання проведення моніторингу визначені у статтях 20, 22 згаданого закону та деталізовані на підзаконному рівні (див. п. 5 Додатку). Моніторинг довкілля є однією з ключових реформ, які впливають на впровадження структурних змін в екологічній сфері та одержання первинних даних про стан довкілля.

На сьогодні в Україні прийнято нормативно-правові акти, які встановлюють вимоги до підприємств щодо подання ними статистичної звітності (див. п. 6 Додатку). Звітування здійснюється як щодо даних про витрати на заходи з охорони довкілля, так і забруднення окремих складових довкілля. Наприклад, підприємства, які мають стаціонарні джерела забруднення атмосферного повітря, звітуються за формою 2-тп «Звіт про охорону атмосферного повітря». У цій формі вказуються викиди в атмосферу забруднюючих речовин, викиди в атмосферу специфічних забруднюючих речовин, виконання заходів по зменшенню викидів забруднюючих речовин в атмосферу.

Підприємства щорічно звітуються про фактично понесені витрати, спрямовані на реалізацію заходів з охорони довкілля, за формою 1-екологічні витрати «Звіт про екологічні збори та поточні витрати на охорону природи». Підприємства звітуються, серед іншого, про капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону довкілля, із зазначенням джерел фінансування (власні джерела, державний та місцевий бюджет, міжнародна допомога). Знеособлена агрегована статистична інформація з питань довкілля подається на сайті Держстату України.

Інформативною з огляду про обсяги впливу на довкілля може бути інформація про екологічні пасиви видобувних компаній, тобто про витрати, понесені юридичними особами за покриття шкоди, завданої

довкіллю, та збитків, заподіяних державі. Розрахунок здійснюється на основі затверджених такс та методик (див. п. 7 Додатку). Інформацію про вплив на довкілля, у т. ч. і видобувними компаніями, можна одержати і за результатами притягнення винних осіб до юридичної відповідальності. Окремі розділи чи глави, присвячені правопорушенням проти довкілля, передбачені у Кримінальному кодексі України від 05.04.2001 № 2341-III (Розділ VIII) та Кодексі України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (Глава 7). Відповідальність, у т. ч. у вигляді штрафів, несуть посадові, службові особи юридичних осіб, що опосередковано може свідчити про вплив самих юридичних осіб на довкілля.

Отже, в Україні наявна законодавча база, на основі якої держава та видобувні компанії здійснюють збір інформації з відповідних екологічних питань, які охоплюються розумінням Стандарту ІПВГ як інформації про вплив видобувних компаній на довкілля. Для уникнення дублювання з процедурою національної екологічної звітності, необхідності врахування інтересів усіх зацікавлених осіб доцільно визначити, яка інформація з екологічних питань має та може розкриватися у рамках національної системи ІПВГ.

2.2. Практика

розкриття інформації з екологічних питань

У підготовлених Україною чотирьох звітах ІПВГ вже розкривається інформація щодо екологічного податку, рентної плати за спеціальне використання води та описова інформація, яка включає огляд законодавства, функції і повноваження органів державної влади, реформування у сфері довкілля.

Перший звіт ІПВГ України (за 2013 рік) охоплював лише питання видобування і транспортування природного газу і нафти, другий звіт (за 2014-2015 роки) включав ще видобування вугілля, руд заліза, титану, руд марганцю. Третій звіт (за 2016 рік) додатково розкривав інформацію щодо видобування глин вогнетривких та тугоплавких, видобування кварцового піску, а четвертий (за 2017 рік) поширив свою дію і на видобування будівельного каміння.

Звіти містять інформацію з оглядом законодавчих актів, які регулюють питання видобування, зокрема з екологічної точки зору. Це Кодекс України про надра, Земельний кодекс України, Водний кодекс України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». Окремий підрозділ присвячений питанням реформування чинної законодавчої та інституційної системи. Наприклад, звіт за 2017 рік містить опис запровадження нової моделі процедури оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки, інформацію про об'єднання міністерств енергетики та довкілля, роботу над проектом нового Кодексу про надра.

Підрозділ щодо функцій і повноважень органів державної влади описує функції Мінприроди у сфері видобування, зокрема щодо нормативно-правового регулювання обліку робіт з геологічного видобутку надр, обліку обсягу погашених і видобутих корисних копалин та їх втрат, повноваження Мінприроди у процедурі ОВД.

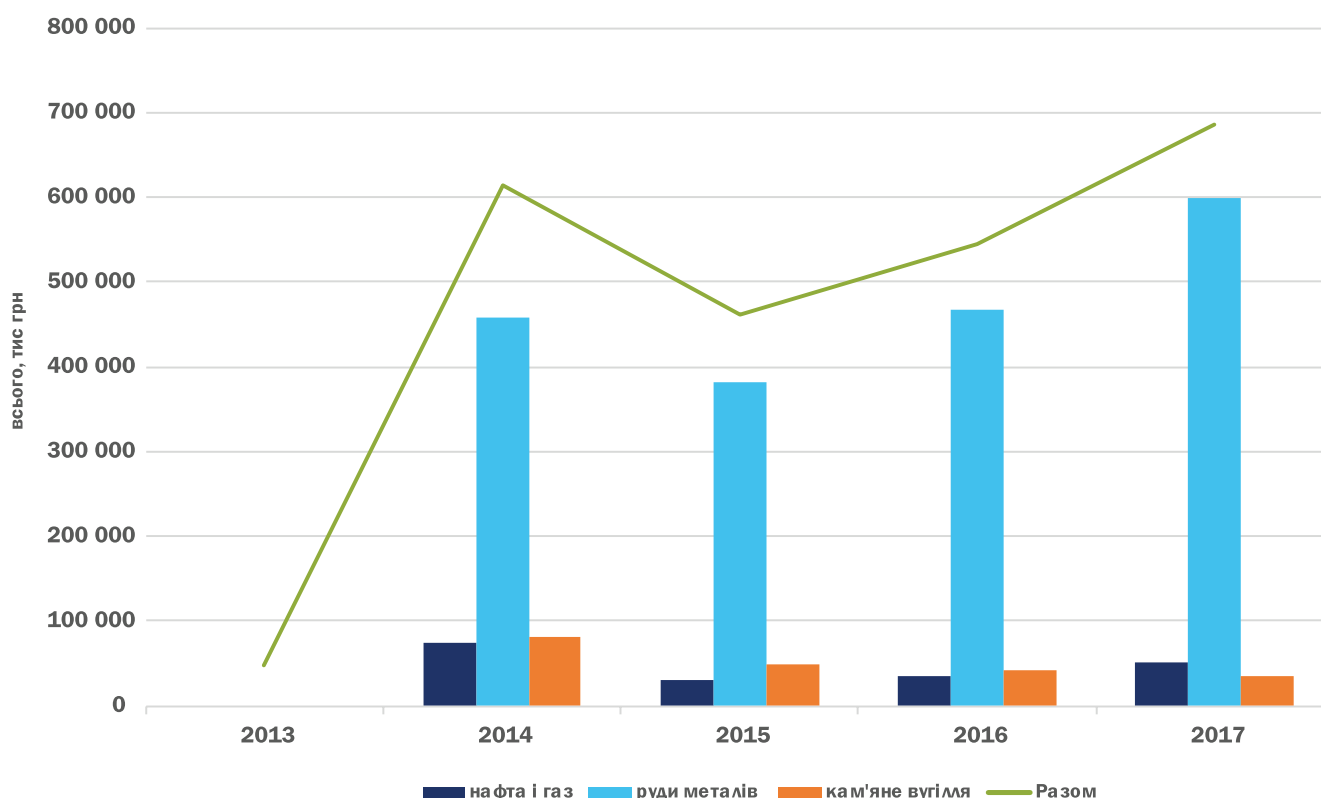
Підрозділ «Фіскальний режим видобувних галузей» розкриває інформацію про екологічний податок – його суть, за що нараховується, також вказуються конкретні ставки екологічного податку і його розподіл між бюджетами різних рівнів. Детальна інформація про екологічний податок, його розмір та розподіл міститься у п.2.1.

Дані щодо екологічного податку подаються як узагальнені, отримані від підприємств, так і за інформацією держорганів. Проводиться також звірка даних по

Діаграма 1.

Сплачені екологічні податки видобувними компаніями

Екологічний податок

кожному конкретному підприємству, яке звітується, а також уточнені дані.

Обсяг екологічного податку подається також окремо для різних видобувних компаній, зокрема щодо видобутку нафти і газу, руд металів та кам'яного вугілля.

Окрім розміру сплаченого екологічного податку та рентної плати, звіти містять інформацію щодо звірки

платежів³⁸ (порівнюється інформація, яка подається компаніями, та інформація, яка надається державними органами).

Звіти також містять інформацію щодо рентної плати за спеціальне використання води, зокрема щодо ставок та розподілу між різними рівнями бюджету, проте фактичної інформації щодо суми, сплаченої компаніями у звітах не подається.

³⁸ Згідно з рішенням БГЗО (Протокол засідання БГЗО від 18 січня 2018 року) в сфері охоплення звіркою в рамках звіту ІПВГ за 2016 рік було включено три додаткових види платежів у зв'язку з їхньою важливістю для наповнення місцевих бюджетів, зокрема і екологічний податок.

Видобувні компанії можуть розкривати інформацію з екологічних питань незалежно від вимог звітування в рамках ІПВГ, готуючи свої спеціальні звіти, включаючи екологічну інформацію до загальних звітів про діяльність компаній, чи просто оприлюднюючи інформацію на своїх інформаційних ресурсах, включаючи веб-сторінки³⁹.

Обсяг подання інформації з екологічних питань залежить від кожної конкретної компанії – від підготовки спеціального звіту з питань навколишнього середовища до повної відсутності будь-якої екологічної інформації. Переважно, значний обсяг екологічної інформації подають великі компанії, як от АТ «Укргазвидобування», НАК «Нафтогаз України», ПАТ «Укрнафта», ДТЕК. Часто інформацію, яка стосується питань довкілля, можна знайти у звітах про управління компанією або в Річній інформації емітента цінних паперів.

Інформація з екологічних питань у звітах компаній міститься, головним чином, в описовому форматі – які заходи вживаються для охорони довкілля, та/або звіт може містити статистичну інформацію з конкретними показниками, включаючи сплату екологічного податку.

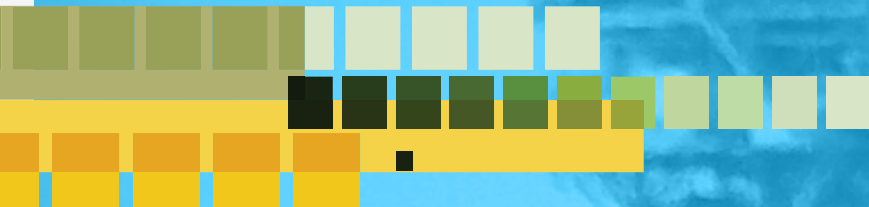
Можна виділити такі види інформації з екологічних питань, які компанії включають до своїх звітів або оприлюднюють на своїх веб-сторінках:

- I. Викиди забруднюючих речовин (без врахування вуглецю діоксиду, викиди вуглецю діоксиду, викиди метану, викиди сполук азоту, тощо).
- II. Скиди забруднюючих речовин (скиди очищеної стічної води до поверхневих водоем, скиди до каналізаційних мереж, скиди шахтної води, тощо).
- III. Управління відходами (утворення відходів різних класів небезпеки, утворення відходів, утилізація відходів, видалення відходів, спалення відходів, тощо).
- IV. Споживання води (підземні, поверхневі, комунальний водопровід, розподіл використаної води за потребами).
- V. Споживання електроенергії.
- VI. Сплата екологічного податку.
- VII. Екологічне управління (екологічна політика компанії, екологічні цілі, позитивні висновки ОВД, тощо).
- VIII. Штрафні санкції за порушення екологічного законодавства.
- IX. Кошти на екологічні заходи (сума, витрачена на екологічні заходи, кількість заходів, капітальні інвестиції на охорону довкілля, поточні витрати на охорону довкілля, тощо).

Незначна кількість компаній мають на своїх веб-сторінках інформацію щодо поточного моніторингу викидів/скидів.

³⁹ Для цілей даного аналітичного документа було проаналізовано публічно доступні джерела, включаючи звіти, видобувних компаній, що охоплені Звітом ІПВГ України за 2017 рік. Це охоплює 54 видобувних компаній.

Висновки і рекомендації

Висновки

- 1. Ініціатива прозорості видобувних галузей – це міжнародний стандарт, що сприяє впровадженню прозорого та підзвітного управління нафтовими, газовими та мінеральними ресурсами держав.** У 2013 році Україна приєдналась до Ініціативи прозорості видобувних галузей і, починаючи з 2015 року, публікує щорічні звіти.

Стандарт ІПВГ розвивався з часу свого прийняття: спочатку зосереджувався на розкритті інформації про сплату податків та урядовій інформації про доходи, а в 2019 році доповнений новими вимогами щодо розкриття інформації про контракти, гендерні та екологічні аспекти, роль держави та торгівлю сировинними товарами.

- 2. Інформація з екологічних питань у рамках ІПВГ – вимога сьогодення, що зумовлена зростанням глобальних екологічних та кліматичних загроз, для вирішення яких кожен повинен зробити свій внесок.**

Інформація з екологічних питань не є основною для звітів ІПВГ, проте її важливість зростає, беручи до уваги останні міжнародні та європейські тенденції з озеленення усіх сфер суспільного життя та амбітні цілі щодо скорочення викидів парникових газів та зменшення вуглецевого сліду.

Надання інформації з екологічних питань у рамках ІПВГ сприятиме створенню майданчиків для діалогу між місцевими громадами, видобувними компаніями та владою, у т. ч. для зростання поінформованості, попередження та пом'якшення конфліктів.

- 3. Стандарт ІПВГ (2019) оновлений двома категоріями інформації з екологічних питань: інформація про екологічні витрати та інформація про вплив на довкілля.** Оскільки стандарт не встановлює конкретизованих вимог до держав-учасниць ІПВГ щодо розкриття інформації з екологічних питань, держави самі визначають детальні умови відображення такої інформації.

Інші держави, які є учасницями ІПВГ, виходять за рамки мінімальних вимог щодо розкриття інформації з екологічних питань. Це може бути інформація щодо використання водних ресурсів, ВДЕ, переробки відходів, плати за використання водних/земельних/лісових ресурсів, плата за викиди в атмосферне повітря тощо.

- 4. Україна – одна з держав, яка з часу долучення до ІПВГ добровільно розкривала певну інформацію з екологічних питань. Водночас її законодавство і практика потребують перегляду з огляду на оновлений Стандарт ІПВГ. Їх оновлення потребуватиме широких консультацій зацікавлених сторін.**

Україна у своїх звітах ІПВГ наразі розкриває інформацію щодо екологічного податку, рентної плати за спеціальне використання води та включає описову інформацію з оглядом законодавства, функцій та повноважень органів державної влади, реформування у сфері довкілля. Проте для включення нової інформації з екологічних питань, яка б відповідала новим вимогам Стандарту ІПВГ, необхідно провести діалог зацікавлених сторін та визначитись з об'ємом та змістовним наповненням такої інформації.

Видобувні компанії в Україні розкривають інформацію з екологічних питань і без прив'язки до звітування в рамках ІПВГ. Об'єм та зміст такої інформації залежить від кожної конкретної компанії. Це включає і описову інформацію (екологічні заходи, управління), і статистичні дані (викиди і скиди забруднюючих речовин, утворення і переробка відходів, споживання води та електроенергії, штрафні санкції, кошти на екологічні заходи).

В Україні прийнято Закон «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» (18 вересня 2018 року), який визначає основи регулювання збору, розкриття і поширення інформації. Наразі відбувається процес внесення змін до закону для його відповідності положенням Стандарту ІПВГ 2019 року. Передбачається, що окрім екологічного податку, закон зобов'язуватиме розкривати інформацію щодо платежів за викиди двоокису вуглецю.

Рекомендації

Розкриття інформації з екологічних питань є важливим з огляду на актуальність питань охорони довкілля та зміни клімату та впливу видобувної галузі на довкілля, а також забезпечення прозорості та відкритості процесу. Тому визначення об'єму і змісту інформації з екологічних питань, яка буде міститись у звітах ІПВГ України та відповідати Стандарту ІПВГ 2019 року, є дуже актуальним і потребує уваги усіх стейкхолдерів. У зв'язку з цим можна виділити такі рекомендації щодо змісту інформації з екологічних питань у контексті ІПВГ:

ПРИНЦИПИ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ

- 1. Думка/позиція зацікавлених сторін врахована.**
Що стосується процесу визначення інформації, яка буде входити до наступних звітів України, то необхідно забезпечити належний діалог усіх зацікавлених сторін та врахування їх думки на усіх етапах прийняття рішення.
- 2. Поетапне впровадження розкриття інформації з екологічних питань.** Розширення об'єму та змісту включення інформації з екологічних питань до звітів ІПВГ має відбуватись у декілька етапів. На першому етапі включати інформацію, яка вже й так збирається, щоб не створювати нових адміністративних та фінансових бар'єрів. На наступному етапі це вже може бути якась нова інформація, яку підприємствам треба додатково збирати чи аналізувати.
- 3. Активізація залучення профільного міністерства з екологічних питань та посилення міжвідомчої співпраці.** Для належного розкриття інформації з екологічних питань необхідна міжвідомча співпраця, особливо між Міністерством енергетики та Міністерством захисту довкілля і природних ресурсів.
- 4. Верифікація інформації з екологічних питань.** Інформація з екологічних питань, яка подається до звітів ІПВГ компаніями, повинна проходити верифікацію на її відповідність інформації, яку збирають органи державної влади.

ЗМІСТОВНЕ НАПОВНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

5. Включення інформації, яка відображає як кількісні, так і якісні характеристики. Інформація, що включається до звіту, повинна бути не лише статистичною, а й контекстуальною. Це дає можливість краще описати зусилля компаній щодо охорони довкілля. Наприклад, це може бути інформація про соціальні екологічні проекти, інформація про екологічне управління в компанії (наприклад, екологічна політика, екологічні цілі, екологічні заходи, наявність штатних одиниць, які займаються екологічними питаннями, тощо).

6. Включення інформації, яка відображає вплив видобувних компаній на довкілля. Звіт ІПВГ також може включати інформацію щодо утворення та утилізації відходів, викидів в атмосферне повітря та використання води, оскільки така інформація збирається підприємствами та подається у звітах державним органам (форма № 1-відходи (Утворення та поводження з відходами); форма № 2-ТП(повітря); форма № 2ТП-водгосп (Звіт про використання води)).

7. Включення інформації, що відображає внесок видобувних компаній у зміну клімату. Важливо до інформації з екологічних питань включати дані щодо викидів парникових газів, беручи до уваги останні тренди в контексті Європейського зеленого курсу, а саме його амбітну мету з досягнення кліматично нейтральної Європи до 2050 року.

8. Додана вартість інформації, яка підлягатиме розкриттю. Корисною була б інформація, яка б відображала взаємозв'язок між видобутком підприємства та їх впливом на довкілля (питомі показники), а не лише інформацію про фактичні викиди чи скиди.

ФОРМА ТА РІВНІ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ

9. Використання усіх можливих форм розкриття інформації у рамках ІПВГ. Звіт ІПВГ може бути не єдиною формою розкриття інформації з екологічних питань. Можна подавати дані про вплив підприємств на довкілля у форматі відкритих даних. Також це можуть бути окремі додаткові дослідження щодо впливу компаній на довкілля.

10. Розширення можливостей та ролі місцевої складової ІПВГ. Інформація з екологічних питань має важливе значення для місцевого населення і громад, оскільки вони мешкають у довкіллі, на яке здійснюють безпосередній вплив видобувні компанії. Тому повне, достовірне та своєчасне розкриття інформації сприятиме налагодженню діалогу між ними. Розкриття інформації на місцевому рівні потребуватиме своїх форм, відмінних від національних.

Екологічний стандарт у звіті ІПВГ України

(проект)

Інформація, що подається (оприлюднюється) у звіті ІПВГ:

1. Описова інформація про останні реформи у сфері довкілля та управління природними ресурсами, які мають безпосередній вплив на роботу видобувних компаній та їх вплив на довкілля, а також інституційні реформи, які стосуються перелічених питань.
2. Узагальнені дані по видобувній галузі щодо сплати екологічного податку, викидів парникових газів, утворення та утилізації відходів, викидів в атмосферне повітря, використання води.
3. Дані щодо кожної компанії (які подаються такими компаніями та верифікуються):
 - ✓ Сума сплаченого екологічного податку¹, включаючи визначення окремо суми платежів за викиди двоокису вуглецю²;

- ✓ Викиди парникових газів³;
- ✓ Дані щодо утворення та утилізації відходів (утворено відходів протягом року, утилізовано відходів, видалено відходів, передано на сторону відходів)⁴;
- ✓ Дані про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря (без урахування парникових газів)⁵;
- ✓ Дані про використання води (фактично використано води за рік)⁶;
- ✓ Екологічні профайли компаній⁷ (фінансування екологічних заходів, екологічна політика компанії, соціальні екологічні проекти, тощо).

¹ Наразі вже подається в рамках ІПВГ.

² Відповідно до проекту Закону про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прозорості у видобувних галузях" (реєстр.№ 3790 від 3 липня 2020 року).

³ Наразі подаються до органів статистики за формою № 2-ТП (повітря) (річна) «Звіт про охорону атмосферного повітря». Парниковий газ – газ, який затримує інфрачервоне випромінювання земної поверхні, що призводить до глобального потепління на планеті. До основних парникових газів відносяться – двоокис вуглецю (CO₂), метан (CH₄), оксид азоту (N₂O), гідрофторвуглець (ГФВ), перфторвуглець (ПФВ) та гексафторид сірки (SF₆).

⁴ Наразі подаються до органів статистики за формою №1-відходи «Утворення та поводження з відходами».

⁵ Наразі подаються до органів статистики за формою № 2-ТП (повітря) (річна) «Звіт про охорону атмосферного повітря».

⁶ Наразі подаються до Держводагентства за формою №2ТП-водгосп «Звіт про використання води».

⁷ Не підлягають верифікації.

Додаток

Законодавство України в екологічній сфері⁸

1. З питань екологічної політики та впровадження екологічного компоненту в інші політики

1. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики на період до 2030 року. Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII.
2. Стратегія розвитку зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року. Схвалена розпорядженням КМУ від 14.08.2019 № 688-р.
3. Концепція реалізації державної політики у сфері промислового забруднення. Схвалена розпорядженням КМУ від 22.05.2019 № 402-р.
4. План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. Затверджений розпорядженням КМУ від 06.12.2017 № 878-р.
5. Національний план управління відходами до 2030 року. Затверджений розпорядженням КМУ від 20.02.2019 № 117-р.
6. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. Затверджена протокольним рішенням КМУ від 18.07.2018 № 28.
7. План заходів щодо реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні. Затверджений розпорядженням КМУ від 23.05.2018 № 353-р.
8. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року. Схвалена розпорядженням КМУ від 08.11.2017 № 820-р.
9. Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні. Схвалена розпорядженням КМУ від 31.05.2017 № 616-р.
10. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року. Схвалена розпорядженням КМУ від 07.12.2016 № 932-р.
11. Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням. Схвалена розпорядженням КМУ від 30.03.2016 № 271-р.
12. Концепція боротьби з деградацією земель та опустелюванням. Схвалена розпорядженням КМУ від 22.10.2014 № 1024-р.
13. Стратегія поводження з радіоактивними відходами в Україні. Схвалена розпорядженням КМУ від 19.08.2009 № 990-р.
14. Концепція Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005-2025 роки. Схвалена розпорядженням КМУ від 22.09.2004 № 675-р.

2. З питань діяльності державних органів у сфері довкілля

15. Деякі питання Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів. Постанова КМУ від 25.06.2020 № 614.
16. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади. Постанова КМУ від 27.05.2020 № 425.
17. Питання реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні.

⁸ Перелік законодавства не є вичерпним. У ньому подані нормативно-правові акти, якими визначені правові засади екологічного управління та моніторингу впливу господарюючих суб'єктів на довкілля.

рони навколишнього природного середовища.
Постанова КМУ від 21.02.2018 № 102.

18. Положення про Державну екологічну інспекцію України, затверджене Постановою КМУ від 19.04.2017 № 275.
19. Положення про Міністерство енергетики та захисту довкілля України, затверджено Постановою КМУ від 21.01.2015 № 32 (в редакції Постанови ККМУ від 18.09.2019 № 847).
20. Положення про територіальні та міжрегіональні територіальні органи Держекоінспекції, затверджено Наказом Міністерства енергетики та захисту довкілля України від 07.04.2020 № 230 та зареєстровано Мін'юстом України 16.04.2020 р. за № 350/34633.

3. З питань оцінки впливу на довкілля

21. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 № 2059-VIII (18.06.2017 – набрав чинності, а 18.12.2017 – введений в дію).
22. Закон України «Про угоди про розподіл продукції» від 14.09.1999 № 1039-XIV.
23. Гірничий закон України від 06.10.1999 № 1127-XIV.
24. Кодекс України про надра від 27.07.1994 № 132/94-ВР.
25. Порядок прийняття рішення про здійснення трансграничної оцінки впливу на довкілля, затверджений Постановою КМУ від 23.09.2020 № 877.
26. Тимчасовий порядок реалізації експериментального проекту із запровадження проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами шляхом електронних торгів, затверджений Постановою КМУ від 17.10.2018 № 848 (в редакції Постанови КМУ від 23.10.2019 № 960).
27. Розмір плати за проведення громадського обговорення в процесі здійснення оцінки впливу на довкілля, затверджений Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України 30.05.2018 № 182 та зареєстрований Мін'юстом України 05.06.2018 за № 676/32128.
28. Порядок проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля, затверджені Постановою КМУ від 13.12.2017 № 989.
29. Критерії визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля, затверджені Постановою КМУ від 13.12.2017 № 1010.
30. Критерії визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля, затверджені Постановою КМУ від 13.12.2017 № 1010.
31. Порядок передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля, затверджені Постановою КМУ від 13.12.2017 № 1026.
32. Порядок ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля, затверджені Постановою КМУ від 13.12.2017 № 1026.
33. Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений Постановою КМУ від 30.05.2011 № 615 (в редакції Постанови КМУ від 19.02.2020 № 24).
34. Порядок проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами, затверджений Постановою КМУ від 30.05.2011 № 594.
35. Порядок проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства, затверджений Постановою КМУ від 11.04.2011 № 384 (в редакції Постанови КМУ від 22.04.2020 № 294).

4. З питань дозвільних документів в екологічній сфері

36. Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19.05.2011 № 3392-VI.
37. Порядок проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян - підприємців, які отримали такі дозволи, затверджений Постановою КМУ від 13.03.2002 № 302.
38. Порядок видачі дозволів на спеціальне водокористування, затверджений Постановою КМУ від 13.03.2002 № 321.
39. Порядок ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, затверджений Постановою КМУ від 31.08.1998 № 1360.
40. Про затвердження форми дозволу на спеціальне водокористування та форми нормативного розрахунку водокористування і водовідведення. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 23.06.2017 № 234.
41. Інструкція про загальні вимоги до оформлення документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян-підприємців, затверджена Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України 09.03.2006 № 108, зареєстровано Мін'юстом України 29.03.2006 № 341/12215.

5. З питань моніторингу довкілля

42. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-XII.
43. Перелік видів діяльності, викиди парникових газів в результаті провадження яких підлягають моніторингу, звітності та верифікації, затверджений Постановою КМУ від 23.09.2020 № 880.
44. Положення про моніторинг земель, затверджене Постановою КМУ від 20.08.1993 № 661 (в редакції Постанови КМУ від 21.08.2019 р. № 760).
45. Порядок здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря, затверджене Постановою КМУ від 14.08.2019 № 827.
46. Порядок здійснення державного моніторингу вод, затверджене Постановою КМУ від 10.09.2018 № 758.
47. Положення про державну систему моніторингу довкілля, затверджене Постановою КМУ від 30.03.1998 № 391.

6. З питань статистичної звітності

48. Закон України «Про статистику» від 17.09.1992 № 2614-XII (в редакції Закону від 13.07.2000 № 1922-III, з наступними змінами).
49. Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо утворення та поводження з відходами, затверджені Наказом Держстату України від 12.08.2020 № 251.
50. Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо витрат на охорону навколишнього природного середовища, затверджені Наказом Держстату України від 10.08.2020 № 244.

51. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) «Утворення та поводження з відходами». Наказ Держстату України від 19.06.2020 №190.
52. Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел викидів, затверджені Наказом Держстату України від 31.12. 2019 № 454.
53. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-екологічні витрати (річна) «Звіт про витрати на охорону навколишнього природного середовища». Наказ Держстату України від 23.12.2019 № 435. Форма вводиться в дію з 01.01.2021.
54. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 2-ТП (повітря) (річна) «Звіт про викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів». Наказ Держстату України від 18.12.2019 № 405.
55. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 2-ТП (повітря) (річна) «Звіт про викиди забруднюючих речовин і парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів». Наказ Держстату України від 06.07.2018 № 124. З 01.01.2021 втрачає чинність.
56. Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження з охорони атмосферного повітря, затверджені Наказом Держстату України від 23.03.2016 № 44 (зі змінами від 19.02.2019 № 84).
57. Інструкція щодо заповнення форми державного статистичного спостереження N 1-небезпечні відходи «Звіт про утворення, оброблення та утилізацію відходів I-III класів небезпеки», затверджена Наказом Держстату України від 24.10.2006 № 494, зареєстровано Мін'юстом України 10.11.2006 за № 1195/13069.
58. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-екологічні витрати «Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі за 20__ рік» (річна). Наказ Держстату України від 30.09.2015 № 259.
59. Інструкція щодо заповнення форми державного статистичного спостереження N 1-екологічні витрати «Звіт про витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі», затверджена Наказом Держстату України від 24.10.2006 № 494, зареєстровано Мін'юстом України 10.11.2006 за № 1194/13068.

7. 3 питань такс та методик розрахунку збитків

60. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд. Постанова КМУ від 24.07.2013 № 541.
61. Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збирання) або знищення цінних видів водних біоресурсів. Постанова КМУ від 21.11.2011 № 1209.
62. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу. Постанова КМУ від 23.07.2008 № 665.
63. Методика визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, затверджена Постановою КМУ від 25.07.2007 № 963.
64. Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної зеленим насадженням у межах міст

та інших населених пунктів. Постанова КМУ від 08.04.1999 № 559.

65. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, затверджена Наказом Міністерства енергетики та захисту довкілля України від 28.04.2020 № 277, зареєстровано Мін'юстом України 07.05.2020 за № 414/34697.
66. Методика визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами, затверджена Наказом Мінприроди України від 29.08.2011 № 303; зареєстровано Мін'юстом України 19.09.2011 за № 1097/19835.
67. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів, затверджена Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 20.07.2009 № 389, зареєстровано Мін'юстом 14.08.2009 за № 767/16783.
68. Методика визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства, затверджена Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища 27.10.1997 № 171 (у редакції Наказу Мінприроди 04.04.2007 № 149), зареєстровано Мін'юстом України 05.05.1998 за № 285/2725.

